

Л.М. Захаренко,
*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
Національна академія внутрішніх справ*

ВРАХУВАННЯ ДИНАМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТЕМПЕРАМЕНТУ КУРСАНТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ

Початок навчання першокурсників у вищому навчальному закладі із специфічними умовами навчання супроводжується адаптацією до умов і вимог вузу (виконання навчального навантаження та вимог службової діяльності), нового колективу. Адаптацію курсантів у вузі визначає комплекс факторів, головна роль серед яких належить динамічним властивостям темпераменту особистості. На думку Русалова В.М., темперамент як базове утворення психіки має чотири формально-динамічних властивості: ергічність (витривалість), пластичність, швидкість, емоційність (чуттєвість) [1].

З метою дослідження динамічних властивостей темпераменту курсантів-першокурсників проведено дослідження за методикою В.М. Русалова «Опитувальник структури темпераменту» (ОСТ). Вибірку склали 65 курсантів-першокурсників чоловічої статі Національної академії внутрішніх справ (спеціальність «Правоохоронна діяльність», ступінь вищої освіти бакалавр). Отримані середні значення показників властивостей темпераменту курсантів представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Середні значення показників динамічних властивостей темпераменту курсантів

ПЕр	СЕр	Пл	СПл	Т	СТ	Ем	СЕМ	К
8	10,7	8,6	5,0	10,7	8,6	3,9	4	3,6

Примітка: ПЕр - предметна ергічність, СЕр - соціальна ергічність, Пл - пластичність, СПл - соціальна пластичність, Т - темп чи швидкість, СТ - соціальний темп, Ем - емоційність, СЕМ - соціальна емоційність, К - контрольна шкала.

Відповідно до представлених даних курсантам-першокурсникам характерні середня предметна ергічність та висока соціальна ергічність, висока предметна пластичність та низька соціальна пластичність, високі предметний та соціальний темп, низькі предметна та соціальна емоційність.

Проведений аналіз значень, яких набувають показники динамічних властивостей темпераменту курсантів, вказує на те, що найбільший розмах значень спостерігається за шкалами «темп» (від 5 до 15 балів) і «соціальний темп» (від 0 до 11 балів). Шляхом визначення медіани як величини ознаки, що розташована посередині ранжованого ряду, за показниками балів визначено:

високий (11-15 балів) – низький (5-10 балів) предметний темп; високий (9-11 балів) – низький (0-8 балів) соціальний темп. На основі вищезазначених показників було проведено розподіл курсантів на 4 групи, для яких характерні: високі предметний та соціальний темп; низькі предметний та соціальний темп; високий предметний та низький соціальний темп; низький предметний та високий соціальний темп (див. табл. 2).

Таблиця 2

Середні значення показників динамічних властивостей темпераменту курсантів різних груп

Групи	Динамічні властивості темпераменту								К-сть осіб
	ПЕр	СЕр	Пл	СПл	Т	СТ	Ем	СЕМ	
1 група	8,9	11,3	9,2	4,8	11,9	10,3	3,2	3,2	33
2 група	8,7	10,7	9	6	9,8	9,4	3,7	4,2	9
3 група	8,1	10,4	17,4	4,7	12,3	6,8	4,7	4,9	7
4 група	6,6	9,9	7,9	4,9	8,6	6,2	4,9	4,8	16

Примітка: ПЕр - предметна ергічність, СЕр - соціальна ергічність, Пл - пластичність, СПл - соціальна пластичність, Т - темп чи швидкість, СТ - соціальний темп, Ем - емоційність, СЕМ - соціальна емоційність.

Відповідно до представлених у таблиці даних для найчисельнішої 1 групи (51% - 33 особи) характерні такі динамічні властивості темпераменту як високі предметний та соціальний темп, найнижчі показники емоційності та соціальної емоційності.

Для курсантів, які ввійшли до 2 групи (14% - 9 осіб) притаманні низький предметний та високий соціальний темп, а також найвищі показники соціальної пластичності.

Найменш представлена 3 група (11% - 7) характеризується високим предметним темпом та низьким соціальним темпом, має найвищі серед інших груп показники пластичності нервових процесів. Для курсантів даної групи притаманні витривалість, адаптивність до змін інструкцій, легке прийняття нової моделі поведінки.

Динамічні властивості темпераменту курсантів 4 групи (25% - 16 осіб) описуються низьким предметним та соціальним темпами, високими показниками емоційності та предметної емоційності, низькими показниками предметної ергічності, низьким темпом протікання психічних процесів, низькими показниками пластичності. Дані курсанти будуть відчувати труднощі у процесі адаптації до умов нового середовища, що зумовлено ригідністю у засвоєнні нової моделі поведінки, повільним темпом виконання окремих операцій та мовно-рухових актів, емоційною чутливістю до невдач у спілкуванні та діяльності, а також до оцінок оточуючих.

Отже, вивчення динамічних властивостей темпераменту першокурсників на етапі адаптації до навчання допоможе спрогнозувати особливості протікання процесу адаптації у кожного курсанта, вжити превентивних заходів з метою

запобігання проявів дезадаптації, а також визначити коло осіб, які потребуватимуть проведення заходів посиленої психологічної уваги.

Список використаних джерел

1. Русалов В.М. О представленности типов психической деятельности в различных моделях темперамента / В.М. Русалов, И.Н. Трофимова // Психологический журнал. – 2011. – Т. 32. – № 3. – С. 74–84.